

E D I T U R A S C R I P T U M®

BONHOEFFER

PREMII OBȚINUTE DE
BONHOEFFER
PASTOR, MARTIR, PROFET, SPION

Medalia Canterbury decernată de către
Bucket Fund for Religious Liberty

Premiul Christopher

Kirkus Reviews – Primele 25 de cărți de non-ficțiune ale anului

Kirkus Reviews – Surpriza plăcută a anului

Barnes & Noble - Primele 10 de cărți de non-ficțiune ale anului

Evangelical Christian Publishing Association –
Cartea creștină a anului 2011

Evangelical Christian Publishing Association –
Cartea de non-ficțiune a anului 2011

Preaching Today – Premiul anual
Cartea care hrănește sufletul predicatorului

Premiul John Pollock pentru biografie creștină

Relevant - Primele 10 de cărți ale anului

Townhall.com – Primele 10 daruri pentru oameni

Christian Retailing – Premiul alegerii cititorilor pe 2011

APRECIERI PENTRU

BONHOEFFER

PASTOR, MARTIR, PROFET, SPION

„Cartea aceasta este importantă și sper să fie citită de cât mai mulți oameni.“
—PREȘEDINTELE GEORGE W. BUSH

„Eric Metaxas a scris o biografie de o putere neobișnuită – inteligentă, impresionantă, bine documentată, scrisă într-un stil viu și bogată în implicații pentru viețile noastre. Sau, altfel spus: Cumpără cartea și citește-o. Apoi cumpără încă una și dăruiește-o cuiva drag; atât este de bună... Eric Metaxas a scris o carte cum rar se întâlnește, care nu doar că-l readuce la viață cu multă pregnanță pe Dietrich Bonhoeffer, vremea lui și mărturia sa, dar ne și inspiră dorința să ne dezvoltăm și noi un asemenea caracter moral. Niciun biograf nu poate aspira să realizeze mai mult.“

—ARHIEPISCOPUL CHARLES CHAPUT, *FIRST THINGS*

„O biografie minunat construită ... Pe tot cuprinsul cărții, dar mai ales spre final, Metaxas îl transformă pe acest teolog erudit și uneori greu de înțeles într-o ființă umană vie și tragică.“

—ALAN WOLFE, *THE NEW REPUBLIC*

„Eric Metaxas clarifică multe neînțelegeri, dând prioritate cuvintelor și faptelor lui Bonhoeffer, într-o biografie masivă și absolut necesară, intitulată *Bonhoeffer: Pastor, martir, profet, spion*. Într-o perioadă dramatică, în care multe biserici au adoptat ideologia nazistă și altele au cedat presiunii guvernului, Bonhoeffer a rămas puternic, chiar dacă uneori a fost singur. Metaxas îl prezintă pe Bonhoeffer ca pe un creștin cu mintea limpede și cu convingeri profunde, care nu s-a supus față de nimeni și nimic, cu excepția lui Dumnezeu și a Cuvântului său.“

—*CHRISTIANITY TODAY*

„În *Bonhoeffer: Pastor, martir, profet, spion*, Eric Metaxas relatează povestea lui Bonhoeffer cu pasiune și rafinament teologic, împotrivindu-se adesea perspectivelor revizioniste care-l transformă într-un «umanist» sau un moralist, pentru care doctrina religioasă era ceva ușor de trecut cu vederea...

Ascultarea lui de Dumnezeu a fost radicală, concepție pe care astăzi mulți o privesc cu teamă și dezgust. În *Bonhoeffer*, Metaxas ne aduce aminte că există forme religioase – respectabile, domesticite, timide – care sfârșesc prin a face lucrarea diavolului.“

—*WALL STREET JOURNAL*

„În prezentarea cea mai elevată făcută acestui om, după apariția cărții lui Eberhard Bethge, *Dietrich Bonhoeffer: Man of Vision, Man of Courage* (1970), Metaxas construiește un portret complet și accesibil al acestei importante personalități, a cărei poveste inspiră, instruește și depășește granițele prin anvergura ei. Metaxas... îi readuce la viață cu mult dinamism pe Bonhoeffer și pe alții. Este o biografie a lui Bonhoeffer definitorie pentru secolul XXI.“

—*KIRKUS REVIEWS*

„Până acum, cititorii noștri nu au avut o relatare a vieții lui Bonhoeffer care să fie în același timp completă și antrenantă, o carte care să surprindă întreaga paletă a istoriei sale remarcabile și care să evidențieze semnificația ei pentru noi cei de azi. În *Bonhoeffer: Pastor, martir, profet, spion*, Eric Metaxas ne-a dăruit o astfel de carte... Această nouă biografie este o contribuție importantă și binevenită. Metaxas ține foarte bine sub control consensul academic, reușind în același timp să capteze atenția cititorului de la primul și până la ultimul pasaj, și cartea lui va fi pentru mulți o sursă de înțelegere mai bună a lui Bonhoeffer.“

—*BOOKS & CULTURE*

„În această analiză voluminoasă și bine construită a vieții lui Dietrich Bonhoeffer, Metaxas... ne oferă o imagine comprehensivă a uneia dintre cele mai întunecate perioade din istorie, dar și o analiză fascinantă a influențelor familiale, culturale și religioase care au contribuit la formarea unuia dintre cei mai mari teologi contemporani. O voce narativă pasionată se combină aici cu cercetarea meticuloasă, pentru a pune în lumină confluența circumstanțelor și personalităților care au condus Germania de la înfrângerea suferită în Primul Război Mondial la atrocitățile din cel de-al Doilea Război Mondial... Înțelept și lămuritor, volumul acesta este o contribuție biografică, istorică și teologică semnificativă.“

—*PUBLISHER'S WEEKLY*

„Pentru toți a căror credință a fost întărită de viața și mărturia lui Dietrich Bonhoeffer, aceasta este biografia pe care v-ați dorit-o dintotdeauna. Eric

Metaxas a produs o relatare bogată, detaliată și frumoasă despre marele pastor și teolog care ne-a dat *Costul uceniciei* și care și-a sacrificat viața împotrivindu-se lui Hitler. Cartea lui Metaxas despre Bonhoeffer este o realizare monumentală și o lucrare extrem de importantă.“

—GREG THORNBURY, PH.D.,
DECAN LA SCHOOL OF CHRISTIAN STUDIES AT UNION UNIVERSITY

„Marele dar pe care ni l-a lăsat Dietrich Bonhoeffer este că felul în care a înțeles el credința în vreme de conflict este valabil pentru fiecare generație. Dar cartea lui Metaxas este o biografie care se adresează generației actuale – o capodoperă care se deapănă ca un mare roman și reunește într-unul și același *opus* o interpretare a teologiei lui Bonhoeffer, istoria tragică și complexă a Germaniei secolului XX și lupta unui adevărat erou creștin. Eric Metaxas aspiră la titlul de cel mai important biograf al celor mai eroice figuri ale creștinismului.“

—MARTIN DOBLMEIER, REGIZOR, *BONHOEFFER*

„Cu multă pricepere, energie și căldură, Eric Metaxas ne aduce aminte de motivul pentru care viața lui Dietrich Bonhoeffer este o muștrare adresată atât credincioșilor, cât și scepticilor. Rareori povestea unui martir creștin a fost relatăată cu atâta realism și cu atâta profunzime. Este o capodoperă de carte.“

—JOSEPH LOCONTE, LECTOR ÎN ȘTIINȚE POLITICE,
THE KING'S COLLEGE, NEW YORK CITY; EDITOR,
THE END OF ILLUSIONS: RELIGIOUS LEADERS CONFRONT HITLER'S GATHERING STORM

„Impresionantă, comprehensivă și antrenantă... Metaxas a conceput o istorie convingătoare... O recomand.“

—*LIBRARY JOURNAL*

„Aceasta este prima biografie majoră a lui Bonhoeffer din ultimii patruzeci de ani, care adaugă documentelor apărute recent o perspectivă proaspătă asupra multiplelor fațete ale vieții lui. În aceeași măsură teolog și spion, viața lui Bonhoeffer este documentată strălucit, și aspectele credinței lui sunt cercetate în lumina extraordinarei sale lupte. Într-o carte dinamică și plină de informații, Eric Metaxas reproduce biografia incredibilă a unui personaj cu o influență covârșitoare; este o carte care îi va impresiona și îi va ilumina indiscutabil pe cititorii ei.“

—*THE CHURCH OF ENGLAND NEWSPAPER*

„Metaxas examinează viața unui om prins într-o dilemă sfâșietoare: să se împotrivescă naziștilor și lui Hitler, ceea ce implică minciună și complicitate la asasinat, sau să tacă în continuare, acceptând astfel uciderea a mii de persoane... Creștinii interesați de teologia lui Bonhoeffer o vor găsi relevantă în contextul de ansamblu al vieții sale. Credincioșii care caută inspirație pentru trăirea curajoasă a vieții de credință o vor primi cu brațele deschise. Cititorii preocupați de această perioadă istorică vor descoperi unele aspecte interesante din culisele mișcării împotriva lui Hitler... Istoricii vor vedea în ea o lucrare academică solidă.“

—DIANE GARDNER, FOREWORD REVIEWS

„O realizare uluitoare, care povestește viața lui Bonhoeffer cu luciditate și cu detalii istorice, abordând concret și contextualizat moștenirea lui teologică, adesea neînțeleasă... Cu o dexteritate de maestru, Metaxas distilează viața complexă și plină de evenimente a lui Bonhoeffer, transformând-o într-o narațiune biografică autentică, comprehensivă și dinamică, fără a fi totuși copleșitoare.“

—CHRISTIANBOOK.COM

„Dietrich Bonhoeffer și-a găsit, în sfârșit, scriitorul pe care-l merită. Eric Metaxas a scris o carte care adaugă o nouă dimensiune celui de-al Doilea Război Mondial, o nouă înțelegere a modului în care răul poate acapara sufletul unei națiuni și a felului în care un om al credinței i se poate opune, transformând înfrângerea în victorie și minciunile în adevăr transcendent. Niciunul dintre cei care se interesează de istoria lumii moderne nu-și poate permite să ignore această lucrare.“

—THOMAS FLEMING, AUTOR,
THE NEW DEALERS' WAR: FDR AND THE WAR WITHIN WORLD WAR II

„O poveste impresionantă, relatată frumos, despre un om care nu doar că a scris despre costul uceniciei, ci l-a și plătit. Profund tulburătoare.“

—MEROLD WESTPHAL, PH.D.,
PROFESOR EMERIT DE FILOSOFIE, FORDHAM UNIVERSITY

„Este în mod limpede o lucrare definitivă [despre Bonhoeffer]... Una dintre cele mai extraordinare biografii pe care le-am citit vreodată.“

—CHARLES COLSON, FONDATOR AL PRISON FELLOWSHIP, FONDATOR ȘI
PREȘEDINTE AL *THE WILBERFORCE FORUM*

„Definitivă și incredibil de detaliată... o carte foarte, foarte puternică... O recomand din toată inima!”

—MIKE HUCKABEE, *THE HUCKABEE REPORT*

„Una dintre cele mai strălucite și mai impresionante biografii pe care am citit-o vreodată. Eric Metaxas răspunde unei mari vieți cu o carte mare.”

—CAL THOMAS, PRIMUL JURNALIST SINDICALIZAT AL AMERICII

„Captivantă...”

—JOHN ORTBERG JR.,
PASTOR SENIOR LA MENLO PARK PRESBYTERIAN CHURCH

„Monumentală, vrednică de încredere, serioasă și inspiratoare...”

—KATHERINE JEAN LOPEZ, *NATIONAL REVIEW ONLINE*

„Plină de înțelegere, indignare și un sentiment al urgenței, această carte îl așază pe Bonhoeffer în locul pe care-l merită în rândul marilor umaniști creștini, care au luptat împotriva curentelor culturale la modă și au interpretat creștinismul cu fidelitate și curaj pentru epoca în care au trăit.

Dar este și o carte profund umanizatoare, presărată cu episoade care-l prezintă pe Bonhoeffer ca fiu, ca iubit, ca pastor și ca prieten, toate în contextul lucrării fatale din pricina căreia ni-l amintim cel mai des: opoziția lui față de amenințarea în creștere a nazismului.”

—CALEB J. D. MASKELL, DIRECTOR ASOCIAT LA
JONATHAN EDWARDS CENTER, YALE UNIVERSITY (2004-2007);
DEPARTMENT OF RELIGION, PRINCETON UNIVERSITY

„La fel ca în biografia sa anterioară, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery*, Metaxas aduce la viață în *Bonhoeffer* realizările extraordinare și pline de abnegație ale unui adevărat erou. Metaxas are priceperea rară de a lua detaliile mundane, dar cruciale, ale vieții și de a le țese împreună într-o istorie care curge ca un roman. Pentru toți cei interesați de ceea ce poate să realizeze tăria credinței și a convingerii, *Bonhoeffer* este o lectură esențială.”

—GERALD SCHROEDER, PH.D., FIZICIAN ISRAELIAN ȘI ÎNVĂȚĂTOR LA
COLEGIUL AISH HA TORAH DE STUDII IUDAICE DIN IERUSALIM; AUTOR,
GENESIS AND THE BIG BANG AND THE SCIENCE OF GOD

„O lectură captivantă și inspiratoare, de la început și până la sfârșit. Spune lucrurilor pe nume în ce privește credințioșia lui Bonhoeffer față de Scriptură

și pasiunea lui neabătută pentru adevăr, pasiune care l-au făcut să-și dea viața în lupta pentru salvarea evreilor din Europa. Cumpăr-o. Această carte îți poate schimba viața.“

—JAMES N. LANE, FONDATOR AL NEW CANAAN SOCIETY;
FOST PARTENER GENERAL AL GOLDMAN, SACHS & CO.

„Eric Metaxas a creat o capodoperă de proporții din punct de vedere istoric și literar. Această biografie extraordinară scoate în evidență influențele formative din viața lui Bonhoeffer, care-l definesc ca pe una din personalitățile înzestrate, complexe și cu multă sensibilitate umană din secolul XX care a răspuns chemării lui Dumnezeu, dar și evoluția înțelegerii lui spirituale privind vremurile în care a trăit. Această carte trebuie citită și discutată pe larg în ziua de azi.”

—GORDON RIDDLE PENNINGTON, CEO, BURNING MEDIA GROUP

„Cartea lui Metaxas despre Bonhoeffer va fi considerată una dintre cele mai bune cărți ale anului. Sunt câteva cărți despre care, la mai mulți ani după ce le-am citit, mi-am dat seama că m-au influențat puternic. Aceasta este cu siguranță una dintre ele. Nu poți pierde dacă citești această carte; o recomand din toată inima.“

—WHILEWESOJOURN.COM

„Dacă poți, pune mâna pe cartea aceasta!“

—NEWSDISSECTOR.ORG

„Metaxas este un scriitor elegant, care-și stăpânește bine subiectul.“

—THE INTERNET REVIEW OF BOOKS

„Cartea lui Metaxas, *Bonhoeffer: Pastor, martir, profet, spion*, este o lucrare clasică a lumii moderne, care ar trebui să fie în toate topurile din acest deceniu...”

—RELEVANT

„O relatare electrizantă despre un om care a stat singur împotriva tiraniei.“

—HUMAN EVENTS

„Cine este Dietrich Bonhoeffer? Este un om pe care ar trebui să-l cunoști. Și aceasta este o carte pe care ar trebui să o citești.“

—GLENN BECK

„Dacă a existat vreodată un «Imperiu al răului», acesta a fost Germania lui Hitler. Dacă a existat vreodată un erou șovăielnic, acesta a fost Dietrich Bonhoeffer. Eric Metaxas a scris o biografie splendidă, o istorie captivantă despre un om care L-a luat în serios pe Dumnezeu.“

—HADDON ROBINSON, PROFESOR DE HOMILETICĂ LA HAROLD JOHN
OCKENGA, GORDON-CONWELL THEOLOGICAL SEMINARY

„Ca credincios musulman reformist, mă simt inspirat de Dietrich Bonhoeffer, acum mai mult ca oricând. Aceasta este o extraordinară biografie umanizatoare despre un erou al oamenilor de conștiință de toate confesiunile și din toate timpurile.“

—PROFESOR IRSHAD MANJI, DIRECTOR AL THE MORAL COURAGE
PROJECT, NEW YORK UNIVERSITY

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
METAXAS, ERIC

Bonhoeffer: pastor, martir, profet, spion / Eric Metaxas. - Oradea:
Scriptum, 2016
ISBN 978-606-8712-14-7

284(430) Bonhoeffer, D.
929 Bonhoeffer, D.

BONHOEFFER

PASTOR, MARTIR, PROFET, SPION

UN NEPRIHĂNIT DINTRE NEAMURI
ÎMPOTRIVA CELUI DE-AL TREILEA REICH

ERIC METAXAS

Editura Scriptum®
Oradea

Originally published in U.S.A. under the title
Bonhoeffer: pastor, martyr, prophet, spy
© 2010, by Eric Metaxas
Published by permission of Thomas Nelson.
Thomas Nelson is a registered trademark of Thomas Nelson, Inc.
ISBN 978-1-59555-246-4
All Rights Reserved.

Ediția în limba română, publicată cu permisiune, sub titlul:
Bonhoeffer: pastor, martir, profet, spion
de Eric Metaxas

© 2016 Editura Scriptum®
str. Lăpușului nr. 28, 410264 Oradea - Bihor
Tel./Fax/Robot: 0359-412.765, Tel./Robot: 0259-457.428
E-mail: scriptum@scriptum.ro
Pagina web: WWW.SCRIPTUM.RO

Toate drepturile rezervate asupra prezentei ediții în limba română.
Prima ediție în limba română.

Cu excepția situațiilor când se specifică altfel, citatele biblice folosite sunt preluate din traducerile VDCC – Versiunea Dumitru Cornilescu corectată. Alte traduceri ale Bibliei: NTR – Noua Traducere în Limba Română.

*Orice reproducere sau selecție de texte din această carte
este permisă doar cu aprobarea în scris a Editurii Scriptum, Oradea.*

ISBN 978-606-8712-14-7

Tiparul executat în U. E.

Zum Andenken an meinen Großvater

Erich Kragen (1912-1944)

*„Denn das ist der Wille des, der mich gesandt hat, daß, wer den Sohn
sieht und glaubt an ihn, habe das ewige Leben, und ich werde ihn
auferwecken am Jüngsten Tage.“¹*

1 În memoria bunicului meu, Erich Kragen (1912-1944): „Și voia Celui
ce M-a trimis... este ca oricine Îl vede pe Fiul și crede în El să aibă viață
veșnică; și Eu îl voi învia în ziua de apoi“ (Ioan 6:39-40).

CUPRINS

<i>Despre autor</i>	17
<i>Mulțumiri</i>	21
<i>Cuvânt-înainte</i>	25
<i>Prolog</i>	29
CAPITOLUL 1 Familia și copilăria	33
CAPITOLUL 2 Tübingen, 1923	76
CAPITOLUL 3 Vacanță la Roma, 1924.....	85
CAPITOLUL 4 Student la Berlin, 1924-1927	96
CAPITOLUL 5 Barcelona, 1928.....	109
CAPITOLUL 6 Berlin, 1929	131
CAPITOLUL 7 Bonhoeffer în America, 1930-1931	144
CAPITOLUL 8 Berlin, 1931-1932.....	169
CAPITOLUL 9 Principiul Führerului, 1933	193
CAPITOLUL 10 Biserica și problema evreiască	209
CAPITOLUL 11 Teologia nazistă	227
CAPITOLUL 12 Începutul luptei pentru biserică	241
CAPITOLUL 13 Mărturisirea de la Bethel	250

CAPITOLUL 14	Bonhoeffer la Londra, 1934-1935.....	265
CAPITOLUL 15	Lupta bisericii se înăsprește	276
CAPITOLUL 16	Conferința de la Fanø	313
CAPITOLUL 17	Drumul spre Zingst și Finkenwalde.....	328
CAPITOLUL 18	Zingst și Finkenwalde.....	346
CAPITOLUL 19	Scila și Caridbda, 1935-1936	367
CAPITOLUL 20	Ascensiunea lui Marte, 1938.....	397
CAPITOLUL 21	Marea decizie, 1939	421
CAPITOLUL 22	Sfârșitul Germaniei.....	454
CAPITOLUL 23	De la mărturisire la conspirație	468
CAPITOLUL 24	Complotul împotriva lui Hitler.....	496
CAPITOLUL 25	Bonhoeffer obține o victorie.....	514
CAPITOLUL 26	Bonhoeffer îndrăgostit	529
CAPITOLUL 27	Despre uciderea lui Adolf Hitler.....	553
CAPITOLUL 28	Celula 92 din închisoarea Tegel	565
CAPITOLUL 29	Valkyrie și complotul lui Stauffenberg	619
CAPITOLUL 30	Buchenwald	655
CAPITOLUL 31	Pe drumul către libertate	672
<i>Epilog</i>		703
<i>Ghid pentru grupul de lectură</i>		705
<i>Index</i>		722

DESPRE AUTOR

Eric Metaxas s-a născut la New York City în 1963, cu ocazia celei de-a treizeci și șasea zile de naștere a tatălui său. A crescut în Danbury, Connecticut și a urmat școlile publice din localitate, iar mai târziu a absolvit Yale University. La Yale, a plonjat *literar* ca editor al publicației *Yale Record*, cea mai veche revistă umoristică din America, publicată de colegiu. Apoi a plonjat *literal* când, după al nouăzeci și nouălea meci de fotbal dintre Yale și Harvard, i-a condus pe cei care au aruncat cu succes poarta echipei de la Harvard în râul Charles. La absolvire, Eric a primit două premii ca răsplată pentru activitatea lui literară din timpul studenției. De asemenea, a fost „ Purtătorul de cuvânt al clasei“, participând la scrierea și prezentarea „istoriei clasei“, o prelegere satirică devenită tradițională în cadrul ceremoniilor de deschidere de la Universitatea Yale, cu acest prilej punându-l în umbră pe Dick Cavet, cel care a ținut prezentarea următoare. Drept urmare, cei doi n-au mai vorbit unul cu altul timp de peste douăzeci de ani.

Scrierile umoristice ale lui Metaxas au fost publicate prima dată în *Atlantic Monthly*, dar au apărut și în *The New York Times*. Woody Allen a spus despre aceste bucăți literare că sunt „cât se poate de distractive“. Cartea lui Eric și recenziile lui de film, eseurile și poezia lui au fost publicate în *The New York Times*, *The Washington Post*, *Christianity Today*, *National Review Online*, *Beliefnet* și *First Things*. Pentru nuvelele sale a fost răsplătit cu burse la Yaddo și MacDowell

Colony. Cartea lui, devenită clasică, *Don't You believe It!* – o parodie la seria de cărți „Believe It Or Not!” scrise de Ripley – l-a determinat pe romancierul Mark Helprin să-l numească „adevăratul moștenitor al lui *Far Side* de Gary Larson”.

Între 1988-1992, Metaxas a fost director editorial și scriitor principal la Rabbit Ears Productions, scriind textul pentru peste douăzeci de cărți și publicații video narate de actori ca Mel Gibson, Robin Williams, Sir John Gielgud, Danny Glover, Sigourney Weaver, John Candy, Michael Caine, Michael Keaton, Geena Davis, Jodie Foster, Emma Thompson și Raul Julia. Clipurile Rabbit Ears au câștigat numeroase premii Parent's Choice și trei nominalizări la Grammy, pentru cele mai bune înregistrări destinate copiilor. Toate aceste producții au fost difuzate în cadrul *Showtime* și de către NPR¹, ca programe audio de largă circulație în cadrul emisiunilor *Rabbit Ears Radio* găzduite de Mel Gibson și Meg Ryan, ale căror transcripturi radiodifuzate au fost realizate tot de Eric. Revista *Parenting* și altele l-au numit pe Metaxas „eroul ascuns” de la Rabbit Ears și „autor fără pereche pentru copii”.

Lucrarea lui Metaxas, *The Birthday ABC*, a fost aleasă în 1995 ca „Cea mai bună de pe Listă” de către American Bookseller's Association. Recenzorii afirmă că versul hazliu al cărții „scânteiază” și „sfârâie”, comparându-l cu Ogden Nash, Edward Lear și Lewis Carroll.

Printre multele cărți pentru copii publicate de Eric se numără și *Prince of Egypt A to Z*, o paralelă la filmul produs de Dreamworks care a câștigat premiul Angel, și mult-lăudata *Uncle Mugsy & the Terrible Twins of Christmas*. Cartea sa intitulată *Squanto and the Miracle of Thanksgiving* a primit în 1999 de la Amazon.com premiul Number One Bestseller.

Cartea lui Eric pentru copii, *It's Time to Sleep, My Love*, ilustrată de Nancy Tillman, a fost publicată într-o primă ediție în 175.000 de exemplare și în octombrie 2008 a debutat între primele 100 de cărți la Barnes&Noble.com, unde a fost descrisă ca o „*Goodnight Moon* pentru secolul 21”. Sally Taylor, fiica lui James Taylor și Carly

1 National Public Radio – n.trad.

Simon, a scris un cântec de leagăn pe cuvintele lui Eric, și cântecul se regăsește pe CD-ul audio atașat cărții.

Metaxas a lucrat timp de doi ani ca scriitor și editor pentru *Breakpoint* al lui Chuck Colson, un program de radio sub egida unui sindicat național, cu peste 400 de stații de emisie și cu o audiență săptămânală de până la cinci milioane de ascultători. Ulterior, a lucrat ca scriitor pentru Veggie Tales, unde a colaborat la scrierea textului pentru *Lyle the Kindly Viking* și a interpretat vocea naratorului în *Esther*. În *3-2-1 Penguins!* interpretează rolul lui „President Wait-Your-Turn” și „Vacuum #10”. Printre cărțile lui Eric pentru copii pe care le-a scris pentru Veggie Tales se numără bestsellerul #1 *God Made You Special!* (peste 600.000 de exemplare), dar și *Even Fish Slappers Deserve a Second-Chance* și *The Pirates Who (Usually) Don't Do Anything*, ambele bine cotate.

Metaxas a apărut de multe ori în calitate de comentator cultural la *CNN* și *Fox News Channel*. A participat și la emisiunile *C-Span's Book TV* și *Hannity & Colmes*. De asemenea, a participat la multe programe radio, cum ar fi: *Morning Edition* și *Talk of the Nation*, pentru NPR, *Hugh Hewitt*, *Monica Crowley* și *The Alan Colmes Show*.

El este fondatorul și gazda emisiunii *Socrates in the City: Conversations on the Examined Life*, eveniment lunar cu discuții distractive și inteligente despre „viață, Dumnezeu și alte subiecte mărunte”, la care au participat vorbitori ca dr. Francis Collins, Sir John Polkinghorne, baronesa Caroline Cox, rabinul Sir Jonathan Sacks și Os Guinness.

De asemenea, Eric a participat la dezbateri în cadrul Union Oxford, cea mai veche societate de dezbateri din lume, și ține prelegeri peste tot în lume pe o mulțime de subiecte. Prezentările oneste pe care le-a făcut unor personalități ca senatorul U.S. Joseph Lieberman, fostul ministru al justiției John Ashcroft și Rick Warren, au făcut din el un prezentator și un moderator căutat. A moderat discuții între episcopul Spong și fostul pastor al președintelui Obama, rev. Jeremiah Wright; a vorbit la Casa Albă, pe Capitol Hill, la West Point, Yale, Cornell, Princeton și în multe alte locuri; a fost vorbitorul ales pentru Micul Dejun cu Rugăciune al guvernatorului statului Louisiana, la Baton Rouge. În 2007, a devenit Honorary Fellow al prestigiosului British-

American Project, fiind de fapt singura persoană căreia i s-a acordat vreodată privilegiul acesta.

Foarte apreciată biografie scrisă de Eric, *Amazing Grace: William Wilberforce and the Heroic Campaign to End Slavery* a fost publicată de HarperSanFrancisco și este „cartea asociată oficial” cu filmul care se numește tot *Amazing Grace*. Cartea a ocupat locul 23 pe lista celor mai bune cărți publicate de *New York Times*, fiind lăudată de Stanley Crouch („... o superbă istorie a luptei englezilor împotriva sclaviei”), de fostul congressman NYC¹, Floyd Flake („magnifică... va rămâne o piatră vie de hotar...”), de John Wilson („un rug trosnind de claritate și de adevăr”), de Rudy Giuliani („mai bună ca filmul”) și de mulți alții.

Cartea lui Metaxas, intitulată *Everything You Always Wanted to Know About God (but were afraid to ask)*, a apărut în anul 2005 și a fost recomandată de Ann B. Davis, Alice în filmul *The Brady Bunch* („Sunt total cucerită de cartea aceasta!”), de Tim Keller de la Redeemer Presbyterian Church („Este greu să nu fii entuziasmat de ea”). Volumul care a urmat, intitulat *Everything ELSE You Always Wanted to Know About God (but were afraid to ask)* a fost publicat în anul 2007. În ultimul volum al trilogiei – intitulat *Everything You Always Wanted to Know About God (The Jesus Edition)* – a fost publicat de Regal în ianuarie 2010.

Eric frecventează biserica episcopală Calvary/St. George și locuiește în Manhattan, New York, împreună cu soția și fica sa.

Pentru informații suplimentare sau pentru a lua legătura cu Eric Metaxas, vizitați www.ericmetaxas.com

1 New York City – n.trad.

Mulțumiri

Am auzit despre Dietrich Bonhoeffer pentru prima dată în vara anului 1988 – anotimpul glorios al nașterii mele spirituale. Trebuie să mulțumesc pentru lucrul acesta prietenului meu Ed Tuttle, care a beneficiat și el de serviciile Marelui Medic în timpul fericitei mele renașteri, nu în ultimul rând pentru că mi-a dăruit un exemplar din *Costul uceniciei* și pentru că mi-a împărtășit fascinantă poveste a omului care, datorită credinței lui creștine, s-a ridicat împotriva naziștilor și care în cele din urmă și-a dat viața. Ca fiu și nepot al unor germani care au suferit în perioada respectivă, am fost profund mișcat, încântat și mândru să aud această poveste și am început imediat să o împărtășesc și altora. Printre aceștia s-a numărat și prietenul meu drag, Gilbert von der Schulenburg Ahrens, care, asemenea mie, a pierdut în război pe unul dintre bunicii lui și care mi-a povestit că bunicul și unul dintre unchii lui s-au numărat printre acei germani nobili care și-au dat viața pentru că au complotat asasinarea lui Hitler. Lui Gil îi datorez faptul că, de-a lungul anilor, m-a ajutat să păstrez vie speranța de a putea relata povestea lui Bonhoeffer unei audiențe mai largi, iar lui Mickey Maudlin, editorul meu de la HarperOne, îi datorez faptul de a fi făcut posibil lucrul acesta, sugerându-mi înainte de toate că aş putea să scriu biografia, atunci când m-a invitat să scriu una despre William Wilberforce.

Mă simt, de asemenea, în mod special îndatorat bunului

meu prieten Joel Tucciarone care, asemenea lui Isaac Milner, m-a găsit în starea mea de profundă dezamăgire și m-a scos cu grijă din ea, însoțindu-mă la un restaurant din Brooklyn, unde am luat masa cu prietenul lui, Arthur Samuelson, care a știut dinainte că editorul potrivit pentru o astfel de lucrare ar fi Thomas Nelson și care chiar atunci, la masă, l-a sunat pe David Moberg, care apoi l-a contactat pe editorul meu Joel Miller, motiv pentru care sunt profund îndatorat față de toți trei.

To logariazmo se parakalo!

Îi sunt, de asemenea, profund recunoscător lui Martin Doblmeier, regizorul extraordinarului film documentar despre Bonhoeffer, fiindcă mi-a pus la dispoziție cu generozitate interviuri filmate care nu au fost incluse în forma finală a filmului său, dar și fiindcă m-a ajutat să iau legătura cu două dintre persoanele intervievate de el, Ruth-Alice von Bismarck, sora mai mare a logodnicei lui Bonhoeffer, și Renate Bethge, văduva lui Eberhard Bethge și nepoata lui Dietrich Bonhoeffer. Le mulțumesc amândurora acestor sfinte deosebite ale lui Dumnezeu pentru că ne-au primit, pe mine și pe soția mea, în casele lor din Hamburg și, respectiv, din Villiprot, în câteva după-mese la rând din primăvara anului 2008, pentru că ne-au tratat cu ospitalitatea specific germană, ne-au răsfățat cu *Kaffee und Kuchen* și ne-au uluit cu amintirile lor încă vii despre Dietrich Bonhoeffer din anii '30 și '40. Faptul de a fi frânt pâinea împreună cu femeile care au frânt pâinea cu cel care face obiectul acestei cărți a fost pentru mine o cinste nemeritată pe care o voi prețui pentru tot restul vieții mele.

În sfârșit, le mulțumesc tuturor scriitorilor și editorilor cărților anterioare despre Dietrich Bonhoeffer, pe umerii cărora stau, împreună cu cartea mea. Sunt în mod deosebit recunoscător, împreună cu toți cercetătorii lui Bonhoeffer, editorilor și redactorilor lucrărilor lui Dietrich Bonhoeffer de la Augsburg Fortress, dar și lui Ruth-Alice von Bismarck, care a editat *Love Letters from Cell 92 (Scrisori de dragoste din celula 92)*, corespondența dintre sora ei și Bonhoeffer. La sfârșit, îmi exprim mulțumirea profundă față de Eberhard Bethge, a cărui întreagă viață și a

cărui monumentală biografie formează temelia măreață pe care se sprijină cu recunoștință fiecare silabă scrisă sau rostită de atunci înainte despre prietenul lui cel mai bun, Dietrich Bonhoeffer.

*Lobet den Herrn!*¹

ERIC METAXAS

New York, februarie 2010

1 Lăudați pe Domnul! – germ.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Sunt încântat că prietenul meu Eric Metaxas a scris această carte despre Dietrich Bonhoeffer. Cu toții trebuie să știm mult mai multe decât știm în prezent despre gândirea și viața lui. Când am devenit creștin, în timpul facultății, *Costul uceniciei* a lui Bonhoeffer a fost una dintre primele cărți pe care le-am citit, după care a urmat, la scurt timp, o altă lucrare de-a lui, *Viața împreună*. Deși această a doua carte este, probabil, cea mai bună lucrare într-un singur volum pe care am citit-o vreodată despre natura comunității creștine, ea a fost prima carte care m-a stimulat să îmi încep căutarea de o viață după semnificația harului.

Este imposibil să înțelegi lucrarea lui Bonhoeffer, *Nachfolge*¹, dacă nu te-ai familiarizat mai întâi cu șocanta capitulare a bisericii germane în fața lui Hitler în anii '30. Cum a putut „biserica lui Luther“, marele învățător al Evangheliei, să ajungă într-o astfel de situație? Răspunsul este că adevărata Evanghelie, rezumată de Bonhoeffer în expresia *har costisitor*, s-a pierdut. Pe de o parte, biserica a ajuns dominată de formalism. Aceasta însemna să mergi la biserică și să auzi doar că Dumnezeu iubește și iartă pe toată lumea; ceea ce înseamnă, de fapt, că felul de viață al omului nu contează cu adevărat. Bonhoeffer a numit lucrul acesta *har ieftin*. Pe de altă parte, exista legalismul, adică ideea mântuirii prin lege și prin faptele bune. Legalismul este

1 *Ucenicia* – germ.; este titlul în limba germană al lucrării lui Bonhoeffer, apărută în limba română cu titlul *Costul uceniciei* – n.trad.

credința că Dumnezeu te iubește pentru că ai reușit să te aduni și pentru că te străduiești să trăiești o viață bună și disciplinată.

Amândouă aceste tendințe au făcut posibilă venirea lui Hitler la putere. Formaliștii din Germania au văzut, probabil, lucruri care i-au deranjat, însă nu au considerat necesar să-și sacrifice confortul pentru a li se împotrivi. Legalistii au reacționat printr-o serie de atitudini fariseice față de alte națiuni și rase care aprobau politicile lui Hitler. În întregul ei, Germania a scăpat din mână strălucitul echilibru al Evangheliei pe care Luther l-a expus cu atâta consecvență: „Suntem mântuiți doar prin credință, dar nu printr-o credință care este doar credință.” Cu alte cuvinte, suntem mântuiți prin har, nu prin ceea ce facem; dar dacă înțelegem și dacă credem cu adevărat Evanghelia, lucrul acesta va *schimba* ce facem și cum trăim.

În timpul ascensiunii lui Hitler, majoritatea bisericii germane înțelegea harul ca pe o acceptare abstractă: „Dumnezeu iartă; aceasta este treaba Lui.” Dar noi știm că adevăratul har ajunge la noi prin mijlocirea unui sacrificiu costisitor. Și dacă Dumnezeu a fost gata să urce pe cruce, să sufere și să plătească un astfel de preț pentru a ne mântui, atunci și *noi* trebuie să trăim o viață de sacrificiu în slujba altora. Toți cei care înțeleg cu adevărat cum ajunge harul lui Dumnezeu la noi vor trăi așa. Aceasta este Evanghelia; ea nu este o mântuire câștigată prin lege sau printr-un har ieftin, ci o mântuire pe care o primim printr-un har care costă. Harul costisitor te schimbă din interior. Nici legea și nici harul ieftin nu pot să facă lucrul acesta.

Cu siguranță, o alunecare de felul acesta nu ni se poate întâmpla nouă, celor de azi, nu-i așa? Ei bine, ba da. În bisericile noastre există încă foarte mult legalism și moralism. Din această pricină, mulți creștini vorbesc numai despre dragostea lui Dumnezeu și despre faptul că El ne acceptă. Acestora nu le place să vorbească despre moartea lui Isus pe cruce pentru a satisface mânia și dreptatea divină. Sunt unii care au ajuns chiar să numească moartea lui Isus pe cruce o „abuzare divină a copiilor”. Dar dacă nu au grijă, ei riscă să cadă în credința „harului ieftin” – o iubire trivială din partea unui Dumnezeu nesfânt, care nu face nimic altceva decât să ne iubească și să ne accepte așa cum suntem.

Deci s-ar părea că avem încă nevoie să-l ascultăm pe Bonhoeffer și pe alții ca el, care analizează în profunzime natura Evangheliei.

TIMOTHY J. KELLER

autorul bine-cunoscutei cărți *Argument pentru Dumnezeu*

PROLOG

27 IULIE 1945, LONDRA

*„Suntem incolțiți în toate chipurile, dar nu la strâmtorare;
în grea cumpănă, dar nu deznădăjduiți; prizoniți, dar nu
părăsiți; trântiți jos, dar nu omorâți. Purtăm întotdeauna
cu noi, în trupul nostru, omorârea Domnului Isus, pentru ca
și viața lui Isus să se arate în trupul nostru. Căci noi, cei vii,
totdeauna suntem dați la moarte din pricina lui Isus, pentru
ca și viața lui Isus să se arate în trupul nostru muritor.
Astfel că în noi lucrează moartea, iar în voi viața.”*

—2 CORINTENI 4:8-12

Pacea s-a întors în sfârșit în Europa. Chipul ei familiar – altădată înspăimântat și contorsionat de rău – este iarăși odihnit, nobil și proaspăt. Se vor scurge mulți ani până când evenimentele prin care tocmai a trecut vor fi înțelese pe deplin. Acum părea că a trecut printr-un lung exorcism, unul care i-a stors până și ultima picătură de energie. Dar în cele din urmă, protestând și țipând în timp ce ieșeau, legiunile de demoni au fost alungate.

Războiul s-a terminat de două luni. Tiranul și-a luat viața într-un buncăr cenușiu din subteranele capitalei lui în ruină, în timp ce Aliații își declarau victoria.

Încet, încet, viața în Anglia a început să se concentreze asupra reconstrucției. Apoi, ca și cum abia și-ar fi așteptat rândul, a venit vara. Era cea dintâi vară de pace din ultimii șase ani. Însă, ca o dovadă că tot ce s-a întâmplat nu a fost un vis sau un coșmar, existau încă ici și colo lucruri care aminteau de cele petrecute. Și lucrurile acestea erau la fel de îngrozitoare ca și lucrurile care se întâmplaseră înainte. Ba uneori erau chiar mai îngrozitoare. În prima parte a acelei veri au circulat vești înspăimântătoare despre lagărele morții și despre atrocitățile insondabile pe care naziștii le-au comis împotriva victimelor lor în infernalele avanposturi ale imperiului lor de scurtă durată.

Zvonuri despre ele au circulat pe tot parcursul războiului, dar acum realitatea lor era confirmată de fotografii, imagini video și mărturii ale unor martori oculari, obținute de soldații care eliberaseră lagărele în aprilie, în ultimele zile ale războiului. Profunzimea acestor orori nu fusese cunoscută și nici măcar bănuită; și era oarecum prea mult pentru publicul britanic, obosit de război, să absoarbă și lucrurile acestea. Ura englezilor față de germani era justificată și rejustificată cu fiecare detaliu dezgustător care ieșea la iveală. Publicul se cutremura în fața răutății răului.

La începutul războiului, se mai putea face distincție între naziști și germani; se mai recunoștea faptul că nu toți germanii erau naziști. Dar pe măsură ce încleștarea dintre cele două națiuni continua și pe măsură ce tot mai mulți englezi, tați, soți și fii, cădeau la datorie, diferența dintre naziști și germani devenea tot mai greu de făcut. Realizând nevoia de a stimula eforturile britanice de război, prim-ministrul Winston Churchill i-a contopit pe naziști și pe germani într-un singur dușman vrednic de ură, care trebuia biruit cât mai repede pentru binele tuturor și pentru a pune capăt unui coșmar inexorabil.

Când germanii care complotau înfrângerea lui Hitler și a naziștilor l-au contactat pe Churchill și guvernul britanic în speranța că vor fi ajutați să-l înfrângă din interior pe dușmanul lor comun și în speranța că vor spune lumii că există germani în interiorul Reichului care simțeau la fel ca ei, au fost respinși. Nimeni nu mai era interesat de inițiativele lor. Era prea târziu. Era inacceptabil ca oamenii aceștia să fi participat la comiterea atâtor atrocități și apoi, când le convenea

lor, să încerce încheierea unei păci separate. Pentru a susține efortul de război, Churchill a menținut ficțiunea că nu există și germani buni. Există chiar vorba că singurul german bun – dacă cineva voia să folosească această expresie – era un german mort. Această lipsă de nuanțe a făcut parte și ea din natura infernală al războiului.

Dar războiul s-a terminat și, exact pe când ieșea la lumină răutatea absolută, de nedescris a celui de-al Treilea Reich, a început să se vadă și celălalt aspect al lucrurilor. Parte din procesul de revenire la modul de gândire specific păcii era și capacitatea de a vedea iarăși dincolo de albul și negrul războiului și de a sesiza nuanțele și gradațiile, umbrele și culorile.

Astfel, în Holy Trinity Brompton Church de pe strada Brompton din Londra s-a ținut o slujbă care era de neînțeles pentru unii. Pentru alții era lipsită de gust și chiar provocatoare, mai ales pentru cei ce pierduseră persoane dragi în război. Slujba aceea care era ținută pe teritoriu britanic și care era transmisă de BBC comemora un german care murise în urmă cu trei luni. Vestea despre sfârșitul lui a răzbătut cu multă dificultate prin ceața și ruinele războiului, astfel că abia de curând câțiva dintre prietenii și membrii familiei sale au reușit să afle despre el. Cei mai mulți dintre ei nu știau încă nimic. Dar la Londra s-au adunat acei puțini care au aflat.

În bănci ședea sora lui geamănă, împreună cu soțul ei pe jumătate evreu și cu cele două fiice ale lor. Se strecuraseră afară din Germania înainte de război, furișându-se într-o noapte cu mașina peste granița elvețiană. Bărbatul a cărui moarte o comemorau fusese unul dintre cei care i-au ajutat să iasă ilegal din țară – și această acțiune a fost doar o abatere mărunță a sa de la ortodoxia național-socialistă – să ajungă la Londra și să se stabilească acolo.

Omul acesta numărase printre prietenii săi câteva persoane importante, printre care și George Bell, episcopul de Chichester. Bell era organizatorul serviciului comemorativ, căci îl cunoscuse și îl iubise pe cel pe care îl cinsteau astfel. Episcopul îl cunoscuse cu mulți ani înainte de război, când au încercat împreună să avertizeze Europa prin mișcarea ecumenică împotriva mașinațiilor naziste, apoi au încercat să-i salveze pe evrei și în cele din urmă au încercat să înștiințeze guvernul britanic despre existența rezistenței germane.

Cu numai câteva ore înaintea execuției sale în lagărul de concentrare de la Flossenbürg, și-a îndreptat gândurile spre episcop. În duminica dinaintea morții sale, i-a transmis episcopului ultimele sale salutări printr-un ofițer britanic care era închis împreună cu el, după ce a ținut ultimul său serviciu divin și a rostit ultima lui predică. Ofițerul britanic a fost eliberat și a purtat cu el prin Europa ultime cuvinte ale acestui om, împreună cu vestea morții sale.

Dincolo de Marea Mânecii, dincolo de Franța, în Germania, în districtul berlinez Challottenburg, în casa cu trei etaje de la numărul 43 pe Marienburger Allee, un cuplu în vârstă ședea lângă radio. Femeia născuse opt copii, patru băieți și patru fete. Cel de-al doilea băiat fusese ucis în Primul Război Mondial, și tânăra lui mamă avusese nevoie de un an întreg ca să-și revină după moartea lui. Douăzeci și șapte de ani mai târziu, Al Doilea Război i-a mai răpit doi băieți. Soțul ei era cel mai faimos psihiatru din Germania. Amândoi s-au împotrivit lui Hitler încă de la început și erau mândri de fiii și de ginerii lor, care au participat la conspirația împotriva acestuia. Au știut cu toții care erau riscurile. Acum că războiul se terminase, veștile despre cei doi fii ai lor ajungeau cu greu la Berlin. Abia în urmă cu o lună au aflat despre moartea celui de-al treilea fiu, Klaus; însă despre fiul lor cel mai mic, Dietrich, nu știau nimic. Cineva a spus că l-ar fi văzut în viață. Apoi un vecin le-a zis că a doua zi BBC va transmite din Londra un serviciu comemorativ. Pentru Dietrich.

La ora stabilită, cei doi bătrâni au dat drumul la aparatul de radio și la scurt timp după aceea a fost anunțat serviciul în memoria fiului lor. Așa au aflat despre moartea lui.

În timp ce cuplul acesta primea vestea greu de digerat că omul bun care a fost fiul lor nu mai era, mulți englezi primeau vestea greu de digerat că cel care murise fusese un german bun. Așa a început lumea să se împace iarăși cu sine.

Cel care murise fusese logodit și urma să se căsătorească. Fusese pastor și teolog; și fusese executat pentru rolul lui în complotul pentru asasinarea lui Hitler.

Iată povestea lui.

CAPITOLUL 1

FAMILIA ȘI COPILĂRIA

Lumea bogată a strămoșilor săi a fost cea care a stabilit coordonatele vieții lui Dietrich Bonhoeffer. Aceasta i-a pus la dispoziție o siguranță a judecății și o manieră care nu pot fi dobândite într-o singură generație. El a crescut într-o familie în care se credea că esența învățăturii nu constă în educația formală, ci în obligația adânc înrădăcinată de a fi păzitorul unei mari moșteniri istorice și al unei mari tradiții intelectuale.

—EBERHARD BETHGE

In iarna anului 1869, înainte ca acel cuplu de vârstnici pe care l-am menționat anterior să se fi întâlnit, amândoi au fost invitați să participe la o „seară deschisă” în casa fizicianului Oscar Meyer. „Acolo – avea să scrie Karl Bonhoeffer după mulți ani – am întâlnit o tânără fată blondă și cu ochii albaștri, a cărei purtare era atât de liberă și de naturală și a cărei expresie era atât de deschisă și de încrezătoare, încât m-a cucerit de îndată ce a intrat în încăpere. Momentul acela în care am dat pentru prima oară cu ochii de viitoarea mea soție s-a întipărit în memoria mea cu o forță aproape mistică.”

Karl Bonhoeffer venise la Breslau – astăzi Wrocław, în Polonia – în

urmă cu trei ani, ca să lucreze ca asistent al lui Karl Wernicke, un profesor de psihiatrie cu renume internațional. Viața lui consta din munca la clinică și din socializarea cu câțiva prieteni din Tübingen, fermecătorul oraș universitar în care crescuse. Dar după seara aceea memorabilă viața lui s-a schimbat dramatic. Astfel, a început imediat să patineze dimineața pe canalele orașului, sperând să întâlnească – și adesea chiar întâlnind – acea fată captivantă cu ochii albaștri pe care o văzuse pentru prima dată în seara respectivă. Era învățătoare și se numea Paula von Hase. S-au căsătorit în 5 martie 1898, cu trei luni înainte ca mirele să împlinească treizeci de ani. Mireasa avea douăzeci și doi.

Amândoi – doctorul și învățătoarea – proveneau din două familii distinse. Părinții și familia Paulei Bonhoeffer aveau legături apropiate la curtea imperială de la Potsdam. Mătușa ei, Paulina, ajunsese la un moment dat doamnă de companie a prințesei moștenitoare Victoria, soția lui Frederick al III-lea. Tatăl ei, Karl Alfred von Hase, fusese capelan militar, iar în 1889 ajunsese capelanul kaizerului Wilhelm al II-lea, poziție din care a demisionat ca formă de protest față de descrierea proletarilor de către kaizer drept „haită de câini”.

Bunicul Paulei, Karl August von Hase, era o figură importantă în cercul familiei. El fusese unul dintre teologii faimoși ai Universității din Jena, unde a predat vreme de șaizeci de ani și unde statuia lui mai stă și azi în picioare. A fost chemat să-și ocupe postul de însuși Goethe – pe atunci ministru al ducatului de Weimar – și a avut întâlniri particulare cu această comoară națională, care pe atunci avea optzeci de ani și era ocupat cu scrierea lui *Faust, partea a doua*. Manualul de istorie dogmatică al lui Karl August a continuat să fie folosit de studenții la teologie și în secolul XX. Către sfârșitul vieții a primit rangul ereditar de pair, de la marele duce de Weimar, și rangul personal de pair, de la regele din Württemberg.

Partea dinspre mamă a familiei Paulei includea artiști și muzicieni. Mama ei, Carla von Hase, născută contesă Kalckreuth (1851-1903), a luat lecții de pian de la Franz Liszt și de la Clara Schumann, soția compozitorului Robert Schumann. Ea a lăsat moștenire fiicei sale dragostea pentru muzică și pentru cântec, iar faptul acesta avea să joace un rol important în viața familiei Bonhoeffer. Tatăl Clarei, contele Stanislaus Kalckreuth (1820-1894), a fost un pictor cunoscut

pentru peisajele sale alpine de mari dimensiuni. Deși provenea dintr-o familie de aristocrați militari și mici moșieri, contele s-a căsătorit în familia de sculptori Cauer și ulterior a devenit directorul Școlii de arte a marelui duce în Weimar. Fiul său, contele Leopold von Kalckreuth, a depășit succesul în pictură al tatălui. Lucrările sale, caracterizate printr-un anume realism poetic, sunt expuse astăzi prin muzeele Germaniei. Familia von Hase era, de asemenea, înrudită cu familia proeminentă pe plan social și intelectual a lui Yorck von Wartenburg, cele două familii petrecând foarte mult timp împreună. Conte Hans Ludwig Yorck von Wartenburg¹ a fost filosoful a cărui corespondență cu Wilhelm Dilthey a condus la formularea unei filosofii hermeneutice a istoriei, care mai apoi l-a influențat pe Martin Heidegger.

Genealogia lui Karl Bonhoeffer nu era mai puțin impresionantă. Familia își putea urmări rădăcinile în timp până în anul 1403 în analele localității Nijmegen (germ. Nymwegen), de pe râul Waal, din Olanda, în apropiere de frontiera cu Germania. În 1513, Caspar van der Boenhoff a părăsit Olanda și s-a stabilit în orașul german Schwäbisch Hall. Începând din momentul acela, familia s-a numit Bonhöffer, păstrându-și umlaut-ul până prin anul 1800. *Bonhöffer* înseamnă „cultivator de fasole“, și stema familiei Bonhöffer, care figurează încă proeminent pe clădirile din Schwäbisch Hall², înfățișează, pe un fundal albastru, un leu care ține un vrej de fasole. Eberhard Bethge ne informează că Dietrich Bonhoeffer purta uneori un inel cu pecete care înfățișa stema familiei.

Familia Bonhoeffer a fost timp de trei secole una dintre cele mai însemnate familii din Schwäbisch Hall. Generațiile mai vechi au fost aurari, cele ulterioare au inclus doctori, pastori, judecători, profesori și avocați. De-a lungul secolelor, în Schwäbisch Hall au existat șaptezeci și opt de consilieri locali și trei primari Bonhoeffer. Importanța și influența lor poate fi constatată și în *Michaelskirche* (Biserica Sf. Mihail), unde familia Bonhoeffer este immortalizată sub forma unor statui

1 Nepotul său, Peter Yorck von Wartenburg (1904-1944) era vărul colonelului Claus von Stauffenberg și a jucat, împreună cu acesta, un rol determinant în complotul pentru asasinarea lui Hitler din 20 iulie 1944.

2 O astfel de stemă se poate vedea încă pe strada Klosterstrasse, la numărul 7.